

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82648,Trzcinski-Andrzej.html>
29.05.2024, 23:01

Trzeciński Andrzej

TRZCIŃSKI Andrzej (1749, Częstochowa? – 7 VI 1823, Kraków), fizyk. O jego młodości ani rodzicach prawie niczego nie wiadomo. Rok i miejsce urodzenia znamy w przybliżeniu tylko z aktu zgonu, w którym podano, że miał „lat siedemdziesiąt cztery i był rodem od Częstochowy”. Pochodził z drobnej szlachty, pieczętował się herbem Pobóg. Po wczesnej stracie ojca był wychowywany przez krewnych.

Studiował w Akad. Krakowskiej i po uzyskaniu w 1771 stopnia doktora filozofii podjął wykłady na wydziale filozoficznym (1772–77). W 1777 przyjął niższe święcenia kapłańskie. Hugo Kołłątaj wyznaczył go na nauczyciela kl. V w zmodernizowanych Szkołach Nowodworskich. W celu uzupełnienia wykształcenia został wysłany za granicę. Przebywał w Getyndze 1778–81 i Strasburgu 1781–82, gdzie studiował medycynę i uzyskał doktorat także z tej dziedziny.

Po powrocie do Polski T. objął Katedrę Fizyki w Kolegium Fizycznym Szkoły Głównej Koronnej (był jedynym duchownym wśród profesorów tego Kolegium). Z nominacji przez rektora Feliksa Oraczewskiego był prezesem Kolegium Fizycznego w latach 1787–90. Wykładał fizykę do IX 1804, po czym przeszedł na emeryturę.

T. był bardzo aktywnym profesorem i płodnym autorem. Napisał łącznie prawie 40 rozpraw, z czego kilkanaście dotyczyło fizyki i chemii, reszta zaś zagadnień religijnych, ekonomicznych i in. Znał biegle kilka języków i śledził bieżącą literaturę, wymieniając poznane tam nowe osiągnięcia w swych rozprawach. Przełożył z niemieckiego na polski podręcznik fizyki Erxlebena, uchodzący wówczas za jeden z najlepszych na świecie. Niestety drukiem ukazała się tylko pierwsza część tego przekładu: *Fizyka Jana Polikarpa Erxlebena* (Kraków, 1788); proponowana tam polska terminologia fizyczna częściowo została przyjęta. T. napisał

także ważną książkę *Nauka o napuszczaniu wody powietrzem kwaskowem* (Kraków, 1787); książka ta, oparta na badaniach Josepha Priestleya, zapoznawała czytelników z nową chemią. Z innych rozpraw T. warto wymienić *Dysertację o używaniu lekarskim elektryczności oraz Dysertację o wzroście nauk wyzwolonych i mechanicznych przez ducha obserwacji w Europie* (obie wydane w Krakowie w 1787). Na marginesie swych głównych zajęć interesował się on także botaniką i pierwszy w Krakowie w 1783 zwracał uwagę studentów na system Linneusza jako ważne osiągnięcie naukowe.

T. pozostawał niestety przez ponad sto lat skazany na zapomnienie, a potem niesprawiedliwie przedstawiany jako *nieuk, intrygant, nie zasługujący na miano uczonego* itd. U podstaw tego stanu rzeczy tkwił konflikt T. z Janem Śniadeckim. Początkowo żyli oni w przyjaźni i razem przebywali w Getyndze. Tam T. pożyczył gorzej uposażonemu Śniadeckiemu trochę pieniędzy. Kiedy po jakimś czasie, będąc już w Strasburgu, upomniał się o zwrot długu, Śniadecki oburzył się i w liście do Kołłątaja nazywał tę prośbę „impertynencją”.

Po powrocie do Krakowa Śniadecki wszelkimi sposobami uprzykrzał życie T., ignorował np. jego prezesurę Kolegium Fizycznego, rozgłaszał, że wobec nieuctwa T. musi on uzupełniać pewne kwestie w swoich wykładach. T. nie pozostawał dłużny i słał skargi do rektora, którego Śniadecki zresztą także nie považał. Ponieważ Śniadecki, mimo swego dobrze znanego przykrego charakteru, był uczonym znacznie większego formatu, jego opinia rozchodziła się szeroko i utrwalała wśród późniejszych historyków, którzy nie zaglądali już do dokumentów z epoki.

Obecna analiza oryginalnych dokumentów nie pozostawia wątpliwości co do tego, że dotychczasowy obraz działalności T. w naszym piśmiennictwie był wysoce niesprawiedliwy i nieuzasadniony.

F. Gabryl: *Ks. Andrzej Trzeciński (1749–1823)*, [w:] *Polska filozofia religijna w wieku XIX*, t. II, Warszawa 1914; F. Stopa: *Andrzej Kanty Trzeciński przed poróżnieniem się z Janem*

Śniadeckim, [w:] *Księga na dziesięciolecie Biblioteki Miejskiej w Bydgoszczy*, Bydgoszcz 1931; A.K. Wróblewski, Ks. Prof. *Andrzej Trzeciński – próba rehabilitacji*, „Prace Komisji Historii Nauki PAU” 2006, t. 7.

Andrzej Kajetan Wróblewski

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)